

Muziejaus pastatas iš Rinktinės g. pusės

Pramonės objektui – kultūros rūbas

Jolita DAUGVILIENĖ, Marija DRĖMAITĖ

Pirmajai Vilniaus centrinei elektrinei pasisėkė. Iš pradžių, 2003 m. vasario 15 d. minint elektrinės 100-metį, pasisėkė būti pripažinti muziejumi. O štai nuo 2008 m. rudens – VšĮ Lietuvos energetikos muziejus savo turiniu išaugo iki Technikos muziejaus.

► „Visos Vakarų civilizacijai priklausančios šalys jau seniai turi įspūdingus įvairių technikos sričių muziejus, atliekančius ne tik kultūros bei istorijos paminklo edukacinę misiją, bet ir patrauklaus turistinio objekto vaidmenį. Šioje srityje mes dėl neapdairumo, kasdien prarasdami vertingus mūsų techninės minties paminklus, nuskurdiname savąją kultūrą, jos materialinės raidos vertybes,“ – yra kalbėjęs Baltijos šalių mokslo istorijos ir filosofijos asociacijos prezidentas, prof., habil. dr. J. A. Krikštopaitis.

► Siekdamas pakilti į šiuolaikinės visuomenės lūkesčius atitinkantį lygį, 2005 m. Lietuvos energetikos muziejus parengė ambicingą plėtros projektą „Lietuvos energetikos muziejaus pertvarkymas į Lietuvos technikos muziejų, pritaikant kultūros ir istorijos paveldo objektą – pirmosios Vilniaus centrinės elektrinės patalpas viešiesiems turizmo poreikiams“. Įgyvendinus šį Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis remiamą projektą (paramos suma – 10,9 mln. Lt; Vilniaus miesto savivaldybė, vienas iš muziejaus steigėjų, projektavimui bei rekonstrukcijai skyrė 2 mln. Lt), ned-

Energetikos ekspozicija. Pirmame plane – Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės maketas

Cultural Robe to an Industrial Object

Jolita DAUGVILIENĖ, Marija DRĖMAITĖ

The publication presents Lithuanian Energy Museum, opened after reconstruction, which attracts the glances of the by-passers and ruins the customary stereotypes of a traditional museum.

The Energy Museum opened in 2003 at the first Vilnius Central Power Plant occupied just 17 percent of the premises of this industrial object. The implementation of the European Union Structural Fund resources allocated to project “Reconstruction of Lithuanian Energy Museum to Lithuanian Technical Museum, Adapting Object of Cultural and Historical Heritage – the premises of the first Vilnius Central Power Plant to Public Tourism Needs“, exposition space was expanded from 800 m² to 5230 m². Alongside with the space there were changes in the thematic of the museum: following the reconstruction new expositions were introduced in the museum - Transport History of Vilnius Town Industry and Techniques as well as two interactive expositions – Technique for Children and Techniques Science.

delis, daugeliui nežinomas ir neaplankytas muziejus, esantis netoli Karaliaus Mindaugo tilto, po rekonstrukcijos išsiplėtė nuo 800 iki 5230 kv. metrų. Dabar muziejus yra iš dalies prieinamas ir judėjimo negalią turintiems lankytojams (jie gali apžiūrėti daugiau nei 50 proc. ekspozicinių erdvių).

► Muziejaus rekonstrukcijos projektą rengė architekto D. Rusecko vadovaujama grupė, dizaino sprendimų autorius – Vilniaus dailės akademija (projekto vadovas J. Vroblevičius).

► Muziejaus pasididžiavimas, žinoma, buvo ir yra pats elektrinės pastatas bei autentiška dar neseniai veikusios elektrinės įranga. Vienintelė jame buvusi energetikos ekspozicija dabar gerokai išplėsta ir apima kelias sales (pirmame ir cokoliniame aukštuose). Pasivaikščiojimas po ištiesą šimtmetį veikusios elektrinės patalpas tarp garo katilų, turbinų, generatorių, valdymo pulto, vandens siurblių, įvairios paskirties vamzdinių ir kt. įrangos leidžia pajusti anksčiau tyvųjų taršių tokio pobūdžio industrinių objektų mastelį ir dvasią. Papildomai čia eksponuojama grafinė medžiaga, elektros matavimo, testavimo prietaisai, veikiantys Ignalinos ir Kruonio elektrinių maketai, keli informaciniai terminalai – viskas drauge suteikia žinių ne tik apie pirmąją Vilniaus miesto centrinę elektrinę, bet ir apie skirtingo tipo elektrinių (šiluminės, atominės, hidroakumuliacinės) veikimo principus, elektros reiškinius.

► Ant įsimintinos architektūros pastato stogo įrengta vėjo ir saulės jėgainė padeda lankytojams vaizdžiai pristatyti vėjo ir saulės energijos rūšis, o muziejui – pigiau tenkinti elektros energijos poreikius.

► Po rekonstrukcijos muziejuje atsirado kelios naujos ekspozicijos: transporto, Vilniaus miesto pramonės ir technikos istorijos bei dvi interaktyvios ekspozicijos – technika vaikams ir technikos mokslas.

► Transporto ekspozicijos pasaulio technikos muziejuose visada teikia lankytojams daugiau džiaugsmo negu kitos tų pačių muziejų ekspozicijos. Taip atsitiko ir Vilniuje. (Lietuvos automobilizacijos šaknys siekia XIX a. pabaigą, kai pasaulyje pasirodė nauja transporto priemonė – vidaus degimo variklio varomas „bearkiškis ekipažas“.)

► Mūsų transporto ekspoziciją (kuratorius – Ričardas Žičkus) sudaro privatiems kolekcininkams priklausantys automobiliai, motociklai, keli dviračiai bei transporto priemonių aksesuarai. Muziejuje automobilius eksponuoja žinomi Lietuvos kolekcininkai: Aleksandras Obymacha, verslininkas Saulius Karosas, architektai Danas Ruseckas ir Dalia Bardauskienė, bendrovės „Eika“ vadovas Robertas Dargis, bendrovės „Sostena“ prezidentas Alvydas Globys, lenktynininkas Stasys Brundza, senovinės technikos mėgėjų klubas „Retromobile“. Vienintelis šioje ekspozicijoje muziejui priklausantis eksponatas – „Žiguli“ (jį padovanojo vieno iš muziejaus įkūrėjų Juozo Martusevičiaus šeima).

► „Seniausias“ ekspozicijoje – 1904 metų ranka užvedamas „kadilakas“. Ekspozicijos pasididžiavimas – 1937 m. „Horch 853“, laikomas vienu gražiausių ne tik prieškario, bet ir visų laikų automobilių. Šių automobilių buvo pagaminta kiek daugiau nei tūkstantis. „Ford Vairogs“ automobilis į ekspoziciją atvykęs iš Rygos „Motors“ muziejaus.

► Su Vilniaus viešojo transporto istorija susipažinti padeda dokumentinė medžiaga, skelbiama informaciniame terminale.

► Siekiant suvokti ir puoselėti industrinį paveldą bei suprasti jo svarbą ir poveikį šiuolaikinei visuomenei muziejuje parengta ekspozicija „Pagaminta Vilniuje: Vilniaus miesto pramonės ir technikos istorija“ (kuratorė Marija Drėmaitė, grafinio sprendimo autorė Aušra Lisauskienė). Industrinė epocha Vilniuje – tai beveik 200 metų miesto modernėjimo istorija. Vilnius tuo metu priklausė ir

carinės Rusijos imperijai, ir Lenkijos valstybei, ir Sovietų Sąjungai, patyrė du pasaulinius karus. Visą tą laiką įvairių tautybių Vilniaus miesto vyrai, moterys ir vaikai dirbo gamyklose, fabrikuose, dirbtuvėse ir artelėse. Jie gamino, kūrė bei tobulino daiktus, kurie šandien mums pasakoja nepaprastą pramoninio miesto vystymosi bei gyvenimo istoriją. Ekspozicija kviečia pažvelgti, kaip visuotinė industrializacija pakeitė miesto veidą bei kasdienį gyvenimą; pažinti pramonę, technologijas, gaminius bei juos kūrusius žmones.

► Paroda parengta jungiant dokumentinių eksponatų (istorinių fotografijų, brėžinių, graviūrų, raštų, sertifikatų, reklamų ir antspaudų) kopijas ir daiktinius eksponatus. Ekspozicijos pobūdis edukacinis, todėl eksponatai dėstomi chronologiniu principu, akcentuojant svarbius miesto istorijos laikotarpius bei jiems būdingus pramonės ar technikos momentus.

► Informaciniuose terminaluose pateikiama vaizdo ir kita vizualinė medžiaga, nuosekliau atskleidžianti svarbiausių Vilniaus miesto pramonės šakų, įmonių, gaminamos produkcijos ir darbininkų gyvenimo momentus (keturių edukacinių filmų parengimą parėmė Kultūros rėmimo fondas). Atskiras informacinis terminalas sukurtas bendradarbiaujant su Vilniaus miesto savivaldybės Miesto plėtros departamentu, ir yra skirtas Vilniaus miesto plėtros istorijai bei dabarties aktualijoms.

► Ekspozicija parengta bendradarbiaujant su Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka, Lietuvos valstybės istorijos archyvu, Lietuvos centrinio valstybės archyvo fotodokumentų skyriumi, Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto biblioteka, privačiais kolekcininkais. Džiugu, kad pavyko užmegzti ilgalaikius bendradarbiavimo ryšius su Vilniaus kolekcininkais Vyteniu Urba, Saulium Pilinkum, Sigitu Žilioniu ir kt., su UAB „Vilniaus stiklo studija“, UAB „Sparta“, AB „Grigiškės“, VU Kvantinės fizikos katedra ir lazerių centru, kurie maloniai sutiko daiktus iš savo

Elektrinės katilų sale

Ekspozicija „Pagaminta Vilniuje“

Transporto salė

Interaktyvus eksponatas „Šviesos medis“

kolekcijų eksponuoti parodoje. Daugelį XX a. antrosios pusės buitinės technikos eksponatų muziejui dovanojo vilniečiai; ekspozicijoje taip pat demonstruojami ir UAB „Sintagma“ perduoti pirmieji Vilniaus skaičiavimo mašinų gamykloje pagaminti kompiuteriai.

► Ekspozicijos pažinimą pagilina specialiai sukurta edukacinė programa „Pagaminta Vilniuje“, kurios metu lankytojų patirtis praturtinama gyvomis istorijos ir mokslo žiniomis, apžiūrint senuosius Vilniaus miesto technikos istorijos eksponatus (dalis jų – veikiantys), o autentiška industrinė aplinka suteikia galimybę aiškiau suprasti industrinius procesus ir pažinti gyvenimą tokią, koks jis buvo.

► Ši ekspozicija – tai postūmis muziejui pradėti kryptingai rinkti Vilniaus miesto technikos paveldą ir formuoti kolekciją, įtraukiant į šį procesą vilniečius – miesto gyventojus ir kūrėjus.

► Interaktyvių ekspozicijų technika vaikams ir technikos mokslas (kuratorė Jolita Daugvilienė) tikslas – skatinti susidomėjimą mokslu ir technika, patraukliu būdu populiarinti mokslą mūsų visuomenėje. Ekspонатai spalvingai ir linksmai iliustruoja svarbiausius technikos išradimus, demonstruoja mokslinius metodus. Edukacinė, moko-moji funkcija buvo lemianti, formuojant šias ekspozicijas, kurios nuo seno iki šių dienų labai populiarios Europoje ir Amerikoje.

► Vaikams skirtos ekspozicijos filosofija – sukurti estetišką, pozityvią aplinką, t. y. tokią, kuri įkvėptų kūrybiškumą, norą pažinti bei mokytis. Dominuojančios temos: Garsas, Šviesa, Spalva, Forma (šviesos ir garso energijos principai, žaidimai su šviesos bei garso šaltiniais, spalvų maišymai, optinių iliuzijų žavesys ir kt.). Čia eksponatai akcentuoja kitus principus negu technikos mokslo ekspozicijoje, tad ekspoziciją technika vaikams (išskyrus kelis eksponatus) bus įdomu ir naudinga apžiūrėti ne tik 6–12 m., bet ir kitų amžiaus grupių lankytojams, ir atvirkščiai, patys jauniausi lankytojai atras sau kažką įdomaus ir intriguojančio technikos mokslo ekspozicijoje. Štai spaudoje („Vilniaus diena“, 2008 m. gruodžio 11 d.) pasirodė vilniečių Tarosaičių šeimos, praleidusios šeštadienio popietę Lietuvos energetikos muziejuje, įspūdžiai: „Muziejuje išsvydomė, kaip bėga begalybė, veidrodinius principus, spiralių užsilenkimus ir kitus įdomius dalykus. Pirmoje salėje praleidome kokią valandą, antroje – gal net ir porą. Vaikai ten būtų ir nakvoję.“

► Be paminėtų nuolatinių po rekonstrukcijos Lietuvos energetikos muziejuje palikta erdvių ir laikinoms ekspozicijoms rengti. Pirmoji startavo paroda „Menas šlovina pramonę“ (2008 m. spalio 19–lapkričio 10 d.), bandžiusi pažvelgti į sovietmečio Lietuvos dailės palikimą specifiniu rakursu (eksponuoti šiandien puikiai žinomų menininkų ankstyvieji darbai iš Vilniaus dailės akademijos muziejaus fondų). Su šia paroda muziejus įsiliejo į „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ renginių programą.

► Įsikūręs pačiame Vilniaus centre, Lietuvos energetikos muziejus savo autentiška industrine aplinka nuolat traukia įvairių renginių organizatorių dėmesį (muziejaus turbinų salėje, katilinės patalpose vyksta įvairūs reprezentaciniai renginiai – įmonės pristato naujus produktus, rengiami nedideli koncertai, filmuojami vaizdo klipai, rengiamos fotosesijos ir kt.). Visas muziejaus kolektyvas smagiai prisimena reklaminio klipo, skirto D. Ibelhauptaitės režisuojamam miuziklui „Svynis Todas: Demonas kirpėjas“, filmavimo akimirkas.

► Džiugu, kad po rekonstrukcijos natūraliai prisišliejęs prie žymiausių Vilniaus turizmo objektų komplekso muziejus tampa patrauklia vieta ne tik technika besidomintiems vilniečiams ir miesto svečiams, bet ir vaikams, jaunimui bei šeimoms. ■

Karloio Kučiausko ir Lietuvos energetikos muziejaus archyvo nuotr.